

CYPRUS
INTERNATIONAL
UNIVERSITY
ULUSLARARASI
KIBRIS
ÜNİVERSİTESİ

DOI: 10.22559/folkloredebiyat.2017.58

folklor/edebiyat, cilt:23, sayı:92, 2017/4

VIÇİTİRİN EVLENME TÖRENLERİ VE DÜĞÜN ÂDETLERİ

Suzan D. CANHASI*

Giriş

Osmanlı döneminde sancak merkezi olması nedeniyle büyük bir aydın ve zengin Türk nüfusuna sahip olan Viçitirin, 1912’den sonraki süreçte, Balkanların genelinde yaşadığı gibi, Türkiye’ye doğru gerçekleşen göçlerle, Türk nüfusu bakımından büyük ve hızlı bir kayba uğramıştır.**

Evliya Çelebi, 15. yüzyıldan beri her karış toprağında Osmanlı izleri görünen Viçitirin (Evliya Çelebi’de “Vuçütirin” ya da “Vuçitirin”) kasabasını Sancak merkezi olarak göstermiş ve Priştine ile Novobırda Kadılığının da Rumeli Beylerbeyine bağlı olduğunu kaydetmiştir. Evliya Çelebi’nin beylerle zenginlerin yerleşim bölgesi olarak nitelendirdiği kasaba içinde ve dışında hanları, kasabaya gelen misafirlerle tüccarların konaklayabildikleri misafirhaneler, camiler, hamamlar ve medreseler yer almıştır. Aynı Evliya Çelebi, o dönemde kasabada 2000 hane olduğunu da kaydetmiştir (Evliya Çelebi, 2001, ss. 273-274).

Viçitirin kasabasına ilk Türk ailelerinin gelmesi 1444 yılından öncesidir ki, bunun kanıtı da günümüze kadar ayakta duran ve hizmete açık olan en eski camilerinden Karam Oğuları Camisi’dir (halk dilinde “Karamanlı Camisi”) (Vırmiça, 2008, s. 85).

Günümüzde kasabada o dönemden beri yaşayan Anadolu’dan göç etmiş soylar

* Doç.Dr. Priştine Üniversitesi- Kosova suzancanhasi@hotmail.com

** <http://www.wikiwand.com.tr/Viçitirin>

mevcuttur. Zamanla kimi aileler asimile olmuş, kimi aileler de 1956'daki en büyük göç dalgası ile Türkiye'ye göç etmiştir. Bölükemini, Sungur, Mercan, Kayaş, Tunuzlu, Müyezın, bir kısım Macunlar, Müftü Oğulları, Ridvanlar, Abdurrahma, Saraç Oğulları ve daha sayamayacağımız aileler vardır ki bunlardan bazıları, zamanla asimile olmuşlar ve kendilerini Arnavut saymaktadırlar. Kendilerini Arnavut saymalarına rağmen evlerinde hâlâ Türkçe konuşmaktadırlar.

Fotoğraf 1-2. Viçitırın Hamamı ve Çarşı Camisi

15. yüzyıldan itibaren Türklerin yoğun bir şekilde yaşadığı Viçitırın'ın tarihi, sosyal ve kültürel zenginliklere sahip olmasında geleneklerle göreneklerin, eski düğün adetlerinin özel bir yeri vardır. Gelenek ve görenekler, örf ve adetler, inançlar, insan toplulukla-

rını bir arada yaşatan, onların geçmiş ile bağlarını kuran kültür unsurlarıdır. Bu kültürün içinde, bir milletin değer yargısı, düşünce tarzı, inanç sistemleri yer alır. Bu güne kadar Vıçıtırın halkı her türlü cefaya, sıkıntıya ve yokluğa rağmen ecdadının eski düğün adetlerini, şarkılarını, türkülerini, ilahilerini, ağıtlarını, ninilerini, masallarını az çok korumuş ve nesilden nesile aktarmış, bu topraklarda hala özünü yitirmemiş, milli ve manevi değerlerini muhafaza edebilmişse kendisine devredilen kültürel mirası yazıya geçirmesinin bundaki büyük katkısı göz ardı edilmemelidir. Vıçıtırın halkı, ebediyyen var olmak, kimliğini korumak ve devam ettirmek için maziye kayıt altına almaya ve yeni nesillere aktarmaya devam etmek zorundadır.

Bu çalışma da Vıçıtırın halkının eski evlenme törenleri ile düğün adetlerini yaşlı bir hayli ilerlemiş sözlü kaynaklardan derleyerek yazıya geçirmeyi ve gelecek kuşaklara iletmeyi amaç edinmiştir. Vıçıtırın halkının eski evlenme törenleri ve düğün adetleri, aşağıda kız isteme ve söz kesme aşamasından son aşama olan gerdekten çıkarma ve gelin görmeye kadar sıralı bir şekilde ele alıp anlatılacaktır.

Kız isteme ve söz kesme

Evliliğin ilk aşaması olan bu dönem, birçok evreyi barındırmaktadır. Bu süreç, gelin veya güveyi seçimi, görücülük, kız isteme ve söz kesimini içine almaktadır. Kızlar, düğünlerin üçüncü günü gecesinde yapılan meclislere giderler, orada onları gören kadınlar oğullarına beğenirlerdi. Elbette söz konusu görüp beğenme durumu, kızın haberi olmaksızın yapılırdı. Aksi durumda, kız kendisini görmek isteyenlere gözükmezdi.

Evlenecek yaşa gelen genç kıza evlilik konusunda söz hakkı pek verilmezken, erkeğin bazen söz hakkına sahip olabildiği bilinmektedir. Böylece evlenecek yaşa gelen genç kız, anne babasının kendisine uygun gördüğü kişi ile evlendirilirdi.

Baba ve anne, görüp beğenilen gelin adayının ailesini, eşini, dostunu araştırmakla mükelleftir. Anne ve kız kardeşleri ise genç kızın annesini, konu komşudan ve kasabadan araştırmaktadır. Özellikle gelin adayından fazla annesinin huyunun-suyunun ne olduğuna bakılmaktaydı. Yaygın bir atasözü her zaman göz ününde bulundurulurdu: “Anasına bak, kızını al”. Gelin adayının gerek fiziksel özellikleri ve gerekse ahlaki yönü, tavırları incelenirdi. Sahip olduğu güzellik, tek başına kendisinin gelin olarak seçilmesine yeterli görülmez, soyu oldukça önem arz ederdi.

Kız beğenildikten sonra kız tarafının bir yakın akrabası, dostu, saygı duyguları birisi ile kızın evine gidip kızı istemek için haber gönderilmiş. Karşı taraftan “gelebilirsiniz” haberi alınınca seçilen kişiler kız evine gidirilmiş. Kızı istemeye gidecek kişiye “dileyci” (görücü) denir. “Dileyci”nin (görücünün) özü söz doğru, kasabada saygınlığı olan, sözü çığnınenmeyen birisi veya kızın en yakınlarından (amcası, annesinin babası (dedesi), halası) birisi olmasına özellikle dikkat edilir. Dileyci (görücü), kız istemeye eşiyile birlikte gider.

İsteme sırasında pek uzun bir muhabbet olmaksızın, kahveler gelirmiş. Kahveler içildikten sonra kız istemek için gelen kişilerden en yaşlısı, kız isteme konuşmasına girişirmiş. İsteme ise “Allah’ın kavmi ile Peygamberimizin izni ile kızınızı oğlumuzaya uygun bularak kızınızı istiyoruz” demekten ibaretmiş. Tabii ki kız tarafı cevap vermekte acele etmeyip karşı taraftan 1-2 hafta kadar müddet istermiş. Karşı taraf da bunu kabul edip evden ayrılmış.

Kız tarafı da erkek tarafını, evlenmek isteyen erkeği araştırmaya koyulurlar. Ak-rabalarından, komşulardan, erkeğin arkadaşlarından nasıl biri olduğunu sorurup değerlendirebilirler. En önde gelen sorulardan biri de erkeğin içkisinin, sigarasının, kumarının olup olmadığıdır. Verilen müddet kapsamında araştırma bittikten sonra kız isteme heyeti (dileyci), kız tarafının cevabını öğrenmek için bir kez daha kız evine gider.

Ev içinde yine çaylar ikram edilir, muhabbetler yapılır. Kız tarafının muhabbet sırasında sıcak davranması, sohbeti uzatması kızın verileceğine dair ilk işaretler olarak görülürken sohbetin kısa tutulması ve çayların içilmesinden sonra hemen cevap verilmeye geçilmesi, olumsuz bir cevabın gelmekte olduğuna yorulur. Cevap olumlu ise bu uzun sohbetten ve kahvelerin içilmesinden sonra verilir. Kız tarafı, erkek tarafını araştırdıklarını, onların iyi bir aile olduğunu ve iyi bir oğullarının olduğunu söylerler. Kız babası ayağa kalktıktan sonra her iki taraf da ayağa kalkıp el uzatarak kucaklaşır, “kızımız kızın olsun, inşallah hayırlı uğurlu olsun” denir ve kız isteme evresi böylece tamamlanmış olur.

Erkek evine kız istemeye seçilen kişiler, daha oğlan evine varmadan kızın verildiği haberi ulaşır ve hemen tefler çalınmaya, türküler söylenmeye başlanır. Kız istemeye gidenler için hazırlanan bohça da sahiplerine verilir. Bohçanın içinde genellikle gömlek, çorap, havlu bulunmaktaydı.

Eski nişan âdetleri

Sözün kesilmesinden birkaç gün veya birkaç hafta sonra duruma bağlı olarak, nişan töreni yapılır. Kız ve erkek tarafında hummalı bir hazırlık, bir telaş söz konusudur. Kız tarafında erkek tarafına gönderilecek olan hediyeler hazırlanır, maddi duruma göre yakın akrabalara veya sadece hanedekilere hediyeler gönderilir. Hediyeler, elbette çarşıdan alınmış kıyafetlerden oluşur.

Kız tarafında çok fazla bir yoğunluk olmazken erkek tarafı tam bir düğün telaşı içerisine girer. Erkekler, kız evine, içinde nişan yüzüğü, ayakkabı ve bir elbise olan bir bohça ile giderler. Oğlanın babası, amcası, dayısı, yanlarına küçük bir çocuk alarak kızın evine giderler.

Gelen bohçalar kadınlar tarafından başka bir odaya alınır ve misafirlerin gitmesiyle kadınlar bohçayı açarlar. Bohçayı açmadan önce kızın evinde bulunan akrabalar, kızın babasıyla annesine “hayırlı olsun” derler. Bohçayı açana, açtığı bohçadan çıkan bir havlu ve bir kutu şeker verilir. Getirilen bütün hediyeler, tek tek çıkarılıp incelenir. Hediyelerin üzerine kimlere ait olduklarına dair isimler yazılır, böylece bir karışıklı olmaz. Yakın akrabalara sofraya kurulur ve yemek yenir. Yemek bittikten sonra dileyciye (görücüye) oğlan tarafından hediyeler verilir ve oradan ayrılarak birlikte eve gidilir.

Kız, odaya gelir ve hediyeleri inceler. Hediyeler arasında çityan mintan denilen bir takım gelinlik kıyafeti, bir çift ayakkabı ve gömlekler bulunurdu. Kız tarafı gelen hediyeleri incelerken oğlan tarafında kadınlara özel meclis denilen eğlence düzenlenir.

Fotoğraf 3. Nişan Bohçası

Gelinler, genç kızlar, herkes orada hazır bulunurdu. Meclis, en fazla dört beş saat sürerdi. Nişanlı çift gerdek gecesine kadar birbirini görmez. Âdet gereği kız, oğlan tarafından hiç kimseye kendini göstermez (Sungur, 2014).

Nişanlılık dönemi

Gerek maddi ve gerekse manevi sebeplerden dolayı nişanlılık dönemi uzun sürmektedir. Ailelerin durumuna göre bir, iki, hatta üç yıl kadar sürdüğü de görülmüştür. Evlenecek gencin askerden dönmesi, nişanlı kızın yaşı küçükse en azından 17-18 yaşına gelmesinin beklenmesi de bu sürenin uzamasına neden olmaktadır. Kız, bu süreçte kendi elleriyle işlemiş olduğu çeyizini hazırlamaya başlardı, çeyizinde değişik havlular, tenteneler, sofrta bezleri bulunmaktaydı.

Kız, bu çeyizi tabii ki kendi hazırlamazdı. Kıza, bekâr olan genç kızlar, arkadaşları ve kuzenleri tarafından yardım edilirdi. Bütün eşyaları dikkatli bir şekilde selofan ile sararlar. Bu iş, geç saatlere kadar günlerce sürer. Nişanlılık sürecinde oğlan tarafından kıza değişik hediyeler gelmeye devam etmektedir.

Fotoğraf 4. Gelinin Çeyizi

Elbette bu hediyeler hemen gönderilmezdi. Birkaç gün evde serilir, yakın akraba ve tanıdıklar gelip hediyeleri görürlerdi. Hediyelerin olduğu bohça çiçekler ile süslenir. Bohça içerisinde geline ait kıyafetlerle gelinin anne ve babasına, varsa kardeşlerine ait hediyeler bulunur (Beqiri, 2014).

Ruba günü

Genelde çok fazla kişinin davet edilmediği gecede, birinci ve ikinci derece akrabaların davet edildiği görülür. Maddi durumları iyi ise oğlan ve kız evinde akşam yemeği de verilir.

Birinci ve ikinci günde oğlan tarafından getirilen eşyalar gösterilir. Kadınlar tef çarlarlar, şarkılar ve türküler eşliğinde gelinin kıyafetlerini sandıklara dizerler. Bu aşamada sandıklara pirinç ve şeker koyulur. Amaç, pirinç taneleri gibi bereketli ve şeker gibi tatlı bir ömür sürmelerini temenni etmektir. Sandığın en üstüne sandığı açan oğlan çocuğunun alması için bir havlu ile bir paket lokum konur. Sandığı oğlan çocuğunun açması, yine bereketi temsil etmektedir.

Sandıkta yer alan hediyeler şunlardan oluşmaktadır: Üç veya dört takım çityan (şalvar) mintan, birkaç çift çityan, birkaç adet gömlek, çüstek altın, kolan (kemer), bir çift küpe, bir çift civanlı yelek, iki yüzük, birkaç çift gelin ayakkabısı (Beqiri, 2014).

Fotoğraf 5. Civanli Yelek

Fotoğraf 6. Mintan (gömlük)

Fotoğraf 7. Kolon (kemer)

Fotoğraf 8. Çüstek Altın

Fotoğraf 9. Sandık ve Hediyeler

Düğünün birinci günü yemek menüsünde çorba, biber dolması veya etli fasulya ile kadın göbeği tatlısı bulunur. Yemek yendikten sonra daha önceden rubaları götürmek için davet edilen erkek akarabalar, at arabası ile gelinin kıyafetlerini götürürler.

Arabada genelde oğlanın babası, amcası, dayısı ve küçük bir çocuk gider. Kız evinde onları ağırlayacak olan erkek misafirler hazır beklerler. Rubaları getirenlere kız evinde çay, tatlı ve kahve ikram edilir.

Kıyafetler kadınların olduğu bölüme götürülür ve gelin olacak kız onları daha sonra görür. Gelen hediyeleri tek tek inceledikten sonra sıra gelinin kıyafetlerini görmesine gelir ve eşyalar onun olduğu odaya götürülür. Gelin, arkadaşları ile birlikte hazır bekler. Kadınlar kıyafetleri bırakıp dışarı çıktıktan sonra kız, kıyafetlerini tek tek dener. Daha sonra gelen misafirler, kendilerine hediye olarak verilen gömlek ile oğlan evine doğru uğurlanırlar. Böylece düğünün birinci günü bitmiş olur (Sungur, 2014).

Kına gecesi

Düğünün ikinci gününde artık düğün havası iyice kendini göstermeye başlar. Her iki ailede de tatlı bir telaş kendini gösterir. Oğlan evi, kız evine göre daha hareketli olur. Bugün düğün sahibinin maddi durumuna göre büyükbaş veya küçükbaş hayvan kesimi yapılır. Sabah saatlerinde her iki tarafta da misafirleri düğüne davet etme telaşı görülür.

Kız tarafındaki misafirlerin bir kısmı, kızın yakın arkadaşlarından oluşur. Oğlan tarafında iki genç kız, misafirleri davet etmeye gider. Misafirleri davet eden kızlara çeşitli hediyeler verilir. Yakın akarabalar, eş dost düğüne davet edilir veya farklı olarak evden

tek bir kişi davet edilecekse onun ismi zikredilir. Düğüne, evin en büyüğünün selamını ileterek davet ederler. Bu da “Selam etmiştir Ahmet aga, yarın düğüne colsınlar” şeklinde ifade edilir.

Diğer tarafta erkekler de erkek davetlileri düğüne davet ederler. Davetlerde farklılıklar görülür. Yakın dostlar davet edilirken düğünde yardım edecek yakın akrabalar da davet edilir.

Gelin hamamı tamamen Tüklere has bir adettir. Düğünden önce gelinin hamama gidip yıkanması önemli bir olay sayıldığı için gelin hamamına bütün tanıdıklar çağrılırdı. Bu arada birçok erkek anaları hamamda oğullarına uygun kız bulurlar, böylece daha başka evliliklerin temeli atılırdı. Herkesin kendi evinde banyo yapmaya başlamasıyla bu adet de, daha birçok düğün adeti gibi, yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.

İkindiden sonra gelin olacak kız halası, yakın akrabaları ve arkadaşları tarafından hamama götürülür, hamam banyosu yapılır. Hamam parası oğlan tarafından yollanır. Rubaların yollandığı gün hamam parası da verilir. Gelin olacak kız hamamda bulunan yakın akrabaları ve arkadaşları tarafından türküler eşliğinde dikkatli bir şekilde yıkanır ve gelin kız daha önce giydiği kıyafetlere el sürmez. Kıza, ruba gecesinde gelen kıyafetler giydirilir. Kırmızı bir yazma ile başı örtülen gelin kız, arkadaşlarının arasında başköşeye oturur ve oğlan tarafının kına gecesine gelmesini beklemeye koyulur.

Erkek tarafında düğüne davet edilen misafirler akşam saatlerinde düğün tebrikine gelirler ki, buna Vıçıtırın’da “hayırlı etme” denilir. Gelen misafirler, düğün sahibinin saygılı, yaşlı kimseleri tarafından karşılanır ve gelinleri onlara çay ikramında bulunurlar. Çay servisi yapan kişiler, uzaktan akraba veya yakın çevre tarafında düğüne yardım etmek için gelenlerdir.

Düğünün ikinci gününde akşam yemeği sofrasında yahnı paça ve tatlı bulunur.

Yatsı ezanı okunduktan sonra erkek evindeki kadınlar kız evine kına gecesine giderler. Kızın evinden genelde daha genç kızlar gider. Hoş beş edildikten sonra kızın halası gelir, kızı elinden tutarak ağlatmaya başlar. Kız, kendi akraba ve arkadaşlarına ağlayarak sarılırken, oğlan tarafından gelenlerin sadece ellerini öper.

Başındaki kırmızı yazmadan dolayı insanları tam olarak görmediğinden halası tarafından kime sarılacağı ve kimin elini öpeceği kulağına söylenir. Herkese sarılıp ellerini öptükten sonra sıra kızın annesine sarılmasına gelir. Anne ile kızın vedası hıçkırıqlarla olur. O sahneyi gören herkes ağlar. Daha sonra kızın ellerine kına yakılır. Erkek ve kız kardeşleri olan genç bir kız, ilk kınayı yakar. Bununla, kına yakan kızın en kısa zamanda evlenmesi ümit edilir. Kına yakılırken bir yanda kızı ağlatacak türküler söylenir. Ellere kırmızı ip bağlanmadan önce kayın valdesi gelinin yanına gelir avucundaki kınanın içine bir lira koyar ve avuçlarının tamamı parmaklarıyla birlikte kınalanır. Etrafında bulunan genç kızlar da ellerine kına sürerler. Kınalama bittikten sonra türküler eşliğinde kızın etrafında dönerler. Ele yakılan kına, gelin olan kızın, evine, eşine ve çocuklarına kurban olmasını dilemek anlamını taşımaktadır (Kayashi, 2014). Kına yıkılmadan önce şu şarkı ve türküler söylenerek gelin oynatılır.**

* Türküler ve resimler, Abdullah Sungur ve İsmet Bölükemini tarafından derlenmiştir.

Ramize

Bir evler yaptırdım mori ramizem
Sazdan samandan, aman aman sazdan samandan
İçine girilmez mori ramizem, tozdan dumandan
Aman aman tozdan dumandan

Bir evler yaptırdım mori ramizem
Kalaya karşı aman, aman kalaya karşı
Nasıl çıkacaksın mori ramizem, babana karşı
Aman aman babana karşı

Olmam olmam olmam mori ramizem, ben gelin olmam
Aman aman ben gelin olmam
Ben gelin olur isem ramizem koçiya binmem
Aman aman koçiyeye binmem

Kovk Celin Hanım

Kovk celin hanım yürü aygın baygın
Bütün ayaktaşların seninle dargın
Vallahi billahi ben dememişem
Açan cürdüm Çazim agay çok begenmişim

Çazim aga Çazim aga egrit fesini
Sana alacaksık Vıçıtırım kızını
Vallahi bilahi ben dememişim
Açan cürdüm Çazim agay çok begenmişim

Kovk celin hanım süpür armut altını
Sana kocan cetirecek findık altını
Vallahi bilahi ben dememişim
Kovk celin hanım yürü papuçlarlen
Seni alacaksık sıra sarhoşlarlen
Vallahi bilahi ben dememişim
Açan cürdüm çazim agay çok begenmişim

Fotoğraf 10. Kına hazırlıkları

Fotoğraf 11. Kına takılırken ve etrafındaki genç kızlar şarkı söylerken

Bu vesileyle Vıçıtırın kasabasının sanatçısı, araştırmacı-gazeteci, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (Mimar Sinan Üniversitesi) Yüksek Lisans Programı mezunu İsmet Bölükemini'nin Osmanlı arşivlerinden çıkararak "Vıçıtırın Kasabasının Monografisi" adlı kitabına aldığı bir türküye yer vermek isteriz. Türkü, günümüzde bilinmemekte olup, çok eskiden Vıçıtırın düğünlerinde söylenmiştir.

Türkü

Vıçıtırın'ın ortasında
Mor mintan arkasında
Hayriye hanım yâr sevmiş
Çeşmenin arkasında

Ah baygınlık geldi bana yar yandım sana
Hiç merhametim yok mu sevdiğim bana

Meşe meşe benzer
Meşe kamışa benzer
Bölükemin kızları
Dökme gümüşe benzer

Ah baygınlık geldi bana yar yandım sana
Hiç merhametim yok mu sevdiğim bana

Bağ girdim yaprağa
Gül kopardım kokmağa
Sevdiğimi almadan
Girmem kara topraga

Ah baygınlık geldi bana yar yandım sana
Hiç merhametim yok mu sevdiğim bana

Bağa girdim üzüme
Çubuk girdi güzüme
Çubuk seni keserim
Yar göründü güzüme

Düğün

Düğün hazırlıkları sabahın erken saatlerinde başlar. Komşu evinde misafirler için kazanlarla yemekler pişirilir. Yakın akrabaların evlerinde kullandıkları sofralar, sofra bezleri, kaşıklar, bardaklar, tabaklar toplanır.

Kızın annesi tarafından kasabanın en iyi kuaförü olarak bilinen kim ise o kişi eve davet edilir ve kızın saçı, makyajı yaptırılır. O zamanlarda yüzüne telleme (makyaj) denilen yüz süsü yapılırdı. Bir tarafta makyaj yapılıırken diğer tarafta yakın akrabalar ki,

bunlar kız kardeş, teyze, hala olabilir, kızın çeyizini odaya sererler. Öğle olduğunda kız gelin olmuş vaziyette hazır bulunur. Kendi arkadaşları ve akrabalarıyla fotoğraf çekinir. Gelen herkesin elini öper. Elini öptürenler tebrik etmek amaçlı kızı “sağlıkla taşıyasın bu şeyleri” derler. O gün davetli davetsiz tanıdıklar, kızını görmek için baba evine giderler. Gelen akrabalar kızı hediye veya para bırakırlar.

Fotoğraf 12. Gelin Teleme (makyaj) ile

Oğlan tarafı gelini görmek için gitmez ama yakın akrabaları gider. Gelin, daha önceden evlenen genç iki gelin arasında durur. Geline el öptürülür ve duruma göre para veya takı takıldıktan sonra oğlanın yakın akrabaları evlerinin yolunu tutarlar. Kadınlara Roman kadınlar tef çalarken erkeler davul ve zurna getirirler. Misafirler geldikten sonra ilk önce kadınlara yemek verilir, daha sonra erkeklere yemek götürülür. Yemek, daha yakın olan akrabalara verilir. Yemek olarak çorba, biber dolması, yahnı ve baklava ikram edilir. Kız evinde yemek sadece şu yönüyle farklılık gösterir. Gelin olacak kız arkadaşlarıyla aynı sofraya oturur.

Yemek yendikten sonra meclis için hazırlıklar yapılır. Başköşeye yeni evlenen gelinler oturtulur. Gerek davetli ve gerekse davetsiz misafirler meclisi doldururlar. Gelinler en güzel çityan mintanlarını giyerler, altınlarını takarlar. Meclis boyunca ayakta dururlar. Gelen misafirlere çay ve tatlı ikramı yaparlar. Kayın validelerinin isteği üzerine iki gelin, gelin oyunu oynamaya çıkarlar. Düğündekilerin elleri öpüldükten sonra daha önce

evlenen gelin kadınlara dönerek temenna alır. Bu, elbette bir nevi saygı gösterisidir. Kayınvalide ilk defa oynamaya çıkan geline ve meclisteki kadınlara şeker saçar. Ayrıca def çalan Roman kadınlara da hediye (bahşiş) verir. Hediyeler genelde giyislerden oluşur.

Kadınlar tarafında eğlence devam ederken erkekler de aynı şekilde kendi aralarında eğlenirler. Kadınlarda olduğu gibi, onlarda da oğlanın kasabadaki tüm arkadaşları ile bir araya toplanırlar, davullar zurnalar eşliğinde halayalar çekerler, türküler söylerler (Maxhuni S., 2014).

Akşamın ilerleyen saatlerinde meclis topluca çekilen halay ile sona erdirilir. Meclis dağıtıldıktan sonra evdekiler avluyu ertesi gün için temizlerler.

Gelin alma

Düğünün son günü telaş artık iyice kendini göstermeye başlar. Kız evinde gelecek misafirleri karşılama ve gelin kızı süsleme telaşı devam ederken oğlan evinde ise damadın damat tıraşı telaşı vardır. Çoğu zaman damat olacak genç, kendine damatlık almaz, onun yerine bir akrabasından ödünç alır. Ayrıca damat tıraşı para karşılığında yapılmaz. Berbere bir hediye verilir.

Gelin almaya gidecek olan düğün konvoyu hazırlıklarını yapar. Daha önce davet edilmiş olan kadınlar ve erkekler hazır beklerler. Gelin konvoyu çok kalabalık olurdu. Bu sayı genelde 30 kişi kadardı. Erkekler arasında buna “dügüne citmek” denilirdi. Eskiden bayrak asılmazdı ve gelin almaya bayrakla gidilmezdi. Ama zamanla bayrakla da gelin alınmaya başlanmıştır.

Gelin konvoyun önünde kasabanın hocası ve önde gelen yaşlılar bulunur, onların arkasında da gençler yer alır. Düğünlerde genelde hocasız gelin almaya gidilmezdi, bütün düğünlerde mutlak suretle hoca bulunurdu.

Gelin almaya gelen misafirlere şerbet ve tatlı ikram edilir, tatlılar yenirken davul ve zurna eşliğinde topluca halay çekilir ve yavaşça gelin alma saati gelir. Gelin almaya genelde gece yarısından sonra gidilir.

Gelin almaya at arabaları ile de gidilirdi. Kasabadaki en iyi at arabaları seçilirdi ve gelin arabası dikkatli bir şekilde süslenirdi. Arabanın önüne gelinlik giydirilmiş bir kukla, arabanın etrafına da değişik kurdeleler ve çiçekler konulurdu.

Arabada kayınvalide gelin almaya gitmezdi, onun yerine genelde damadın halası giderdi. Arabada damadın babası da gelin almaya giderdi ve arabada küçük bir çocuk da bulunurdu. Arabada çocuğun bulunmasından maksat, gelinin ilk çocuğunun erkek olmasını sağlamaktır. Gelin konvoyu başlamadan önce damadın ailesi tarafından konvoyda bulunan arabalara birer havlu atılırdı. Havlunun atılması, bir teşekkür anlamı taşımaktadır. Kimi yürüyen, kimi de at arabasına (faytona) binen erkekler, kız evinin yolunu tutarlar ve kızın babası tarafından açılan eve giderler. Gelin arabası olarak hazırlanan at arabası (fayton), gelin görünmesin diye kilimler ile sarılır (Sungur, 2014).

Gelin Alırken Bardak Saklama Âdeti

Eski düğünlerde gelin almaya giden bütün düğün halkına şerbet ikram edilirmiş. Gelin, baba evinde babası tarafından oğlanın babasına teslim edilip de düğün halkı kız evinden çıkmaya başlayınca şerbet yapan kişi bardakları ikram sırasında çalınmaması

için saymaya başlamış. Eğer bardaklardan bir tanesi çalınmış ise gelin konvoyunun durdurulmasına kadar varabilecek bir kavga çıkarmış. Bardağı çalan kişi eğer bardağı atmazsa gelini vermeyeceklerini söylerlermiş. Çalınan bardak, bir süre sonra geri verilmiş. Eğer şerbetleri dağıtan kişi bardağın çalındığını farketmezse, bu, o evdekilerin küçümsendikleri, dikkatsizlikle itham edildikleri anlamına gelirmiş (Sungur, 2014).

Gelin arabaya binerken

Gelin, baba evinden çıkarken babasının, annesinin, kardeşilerinin, amcalarının, halalarının ellerini gözyaşları içinde öper. Bütün aile bireyleri ve misafirler bu manzarayı gözyaşlarıyla izler. Babası, gelini damatla damadın babasına teslim eder “hayırlı olsun der”, damatla babası da “Allah razı olsun” derler. Gelini sağ kolundan babası, sol kolundan da damat tutar ve yavaş yavaş yürüyerek arabaya bindirirler. Arabaya bindirildikten sonra gelinin halası, teyzesi geline yaklaşır ve damadın evine gitiği zaman konuşmaması hakkında gelini ikaz ederler, ne derlerse sadece kafasını sallamasını söylerler. Gelin ikaz edildikten sonra damadın halası arabaya binmeden önce arabanın üstüne şeker, leblebi ve bozuk para atar, etraftaki çocuklar şekerleri ve paraları toplamaya koşuşurlar. Arabaya şeker ve para atılması, gelin ve damada şeker tadında, paralı bir hayat dilemek anlamına gelir (Beqiri, 2014).

Şerbet parası

Eski düğünlerde gelin almaya giden kadınlara ve erkeklere şerbet ikram edilmekteymiş. Şerbet için erkek ve kadınlar, boş tabağa para atmaktaymışlar. Gönülerinden ne geçiyorsa atıyorlarmış. Parası olmayanın para atma zorumluluğu yokmuş. Atılan paralar, kızın annesine ve babasına verilirmiş. Böylece düğün masraflarına katkıda bulunulmuş.

Kadınlar kız evine giderler ve gelin onları hazır vaziyette başka bir odada bekler. Başında al yazma bulunur. Düğün konvoyunun eve varmak üzere olduğu haberi geldikten sonra erkekler ve kadınlar misafirleri beklemek için hazırda beklerler. Ekekler başka bir yere alınır, kadınlar başka bir yere. Hal hatır sorulduktan sonra herkes oturur, gelinler şerbet ve çay ikramında bulunurlar. Evdeki gelinler ve genç kızlar, çay ikramı bittikten sonra oynamaya çıkarlar ve halay çekerler. Bu halaydan sonra sıra gelini getirmeye gelir, başka odada bulunan gelin genç bir kız tarafından odaya getirilir ve kızın halası yanına yaklaşarak geline damadın halasının elini öptürür. Halanın elini öptükten sonra başından aşağıya doğru şekerler saçar. Bu merasim bittikten sonra sıra, gelini arabaya bindirmeye gelir. Gelin kızı babası kollarından tutar ve yavaş yavaş arabaya doğru götürür. Yalnız arabaya binmeden önce kız, odadan çıkarken kapı arkasında üç kere temsilen tükürür. Bu hareketle baba evinde olan kötü huy ve davranışlarını orada bırakılacağına inanılır. Gelin arabaya bindirilince kayın pederi (kaynatası) arabanın üstüne şeker ve buğday saçar. Gelinin arabasının üstüne buğday ve şeker saçmak, yeni kurulan yuvanın tatlılıkla kurulmasını ve bereketli olmasını arzu etmekten kaynaklanmaktadır. Gelin arabaya bindikten sonra hemen oturtulmaz, at arabası evden çıkıncaya kadar iki büklüm bir şekilde ayakta durur ve konuşmaz. Ayrıca aklı baba evinde kalmasın diye arkasına dönüp bakmaz.

Diğer tarafta konak evinde bulunan erkeklere şerbet, çay ve sigara ikram edilir. İkrâm faslı bittikten sonra düğün konvoyu oğlan evine doğru yol alır.

Araba eve varınca gelinin kaynanası, elinde pirinç ve şeker ile arabayı karşılar ve pirinç ve şekerleri arabanın üstüne saçar. Saçılan pirinç taneleri bereketi, şeker de gelinin tatlı dilli olmasını temsil eder.

Damat tıraşı yapılmış, damat kıyafetlerini giymiş bir şekilde bekleyen damat, evin balkonuna veya kendi odasının camına çıkmış vaziyette elinde şekerler ile bekelemektedir. Gelin arabası eve varınca davul zurna eşliğinde karşılanır, kaynana gelini bekler.

Gelini arabadan kayın pederi ve kaynanası indirir. Gelin kollarından tutularak evin balkonuna çıkartılır ve yanına damat gelir. Bir süre öylece durulduktan ve bütün düğün halkı gelini gördükten sonra sıra gelin evin içine sokulur. Fakat bu esnada yerine getirilmesi gereken bazı âdetler vardır (Balınca, 2014).

Fotoğraf 13. Gelin Damat ve Babası Eve Girenken

Gelinin görünçesi, elinde içinde şerbet ve pirinç olan iki kâse ve Kur'an-ı Kerim ile gelir. Bu durumda damadın halası da yardıma hazır bir vaziyette bekler ve geline âdetleri nasıl yerine getireceğini söyler.

Gelinin eline ilk önce Kur'an-ı Kerim verilir, sonra alınarak sağ el parmakları şerbeste batırılır ve üç kez kapının en üstüne sürmesi sağlanır. Sonra aynı âdet sol el ile yapılır. İki avuca pirinç alınır öne ve arkaya üç kere pirinç atılır. Daha sonra gelin başını eğmiş vaziyette sağ ayağını atarak evin içine girer. Gelin kaynananın bulduğu odaya getirilir, kaynana sandalyede oturmuş vaziyete gelini bekler. Gelin kaynananı elini öper, elini öptükten sonra kaynananın kucağına oturur. Bir süre oturduktan sonra şerbet getirilir, şerbeti önce kaynana sonra gelin içer. Kalan şerbet bir yere bırakılır ve gerdeğe girmeden önce damada içirilir. Şerbeti içen gelinle kaynananın tatlılıkla geçineceklerine inanılmış. Şerbet içildikten sonra gelin kaynananın elini öper ve sandalyeye oturtulur. O sırada bir erkek çocuk gelinin çorabını çıkarmaya gelir. Çorabı soyan çocuk, çorabın içinde para bulur ve o para çocuğun olur.

Daha sonra gelin dinlenmesi için odasına çıkarılır. Odasında elbette yalnız kalmaz, ona en yakın akrabalarından bir veya iki genç kız refakat eder. İlk konuşması gereken kişi kocası olduğu için gelin hiçkimseyle tek bir kelime konuşmaz, sorulan sorulara başını sallayarak cevap verir. Genelde sorular, "Rahat mısınız?", "Ayakkabı ayağını vurmasın?" tarzında olur (Beqiri, 2014).

Fotoğraf 14. Gelin Odada Dinlenirken

Fotoğraf 15. Gelin ve Damat Ailesi

Gelin odasında dinlenirken düğün yemeği yenilmeye başlanır. Düğün yemeğinde genelde en yakın akrabalara yemek verilir. İlk önce erkekler yemek yerler, daha sonra sıra kadınlara gelir. Erkekler yemek yedikten sonra evlerinin yolunu tutmaya başlarlar. Onlar evlerine davul zurna eşliğinde uğurlanırlar. Kadınlar da yemek yedikten sonra uzak akrabalar evlerinin yolunu tutarken yakın akrabalar düğün evinden ayrılmazlar.

Yatsı namazı vakti girdiğinde gelin ve damadın nikâhları kıyılır. Nikâhta gelin bazen bulunur, bazen bulunmazdı. Bazen kefaleten onu bir başkası temsil ederdi. Şahit olarak dört kişi bulunur. İki kişi damada, diğer iki kişi de geline şahitlik yapar. Nikâhı gelin almaya giden hoca kıyar. Geçmişte dini nikâha çok önem vermişlerdir. Bir tarafta nikâh kıyılırken diğer tarafta gelin odasında yatak hazırlanır. Yatak, şarkılar ve türküler eşliğinde hazırlanır. İlk olarak çarşaf atıldıktan sonra bir oğlan çocuk getirilerek yatağın üzerinde yuvarlanır ki, yeni çiftlerin ilk çocukları erkek olsun. Yatak yapıldıktan sonra gelin yalnız bırakılır. Damat annesi, babası ve arkadaşlarıyla birlikte odasının kapısına gelir. Anne ve babasının elini öpüp helallik aldıktan sonra arkadaşları tarafından sırtına vurularak gerdeğe gönderilir.

Damat odaya girince ilk olarak duvağı kaldırır ve geline “hoş coldın” der. Ardından da gelin ayrılan şerbeti damada içmesi için verir. Damat, daha sonra yüz görümlüğü olarak altın takar. Takılan altın, maddi duruma bağlı olarak kimi zaman altın bilezik olurken bazen de saat olabilir.

Damat gelin odasına girmeden önce kadınlar kapının önünde ellerinde tef ile şarkı söyleyip damattan bahşiş isterler. Bahşiş verilmezse damadın odaya girmesine izin verilmezdi (Maxhuni Z., 2014).

Gerdekten çıkarma ve gelin görme günü

Sabah erken saatlerde oğlanın annesi kapıya gelip gelini ve damadı uyandırır. Geline bir elbise (sabahlık) giydirilir ve çok hafif saç ve makyaj yapılır. Bütün ev halkı ve yatıya kalan misafirler, erkenden kalkarlar, odada gelini beklerler. Gelin odada bulunan herkesin elini öper. Erkenden kahvaltı için lokmalar yapılır ve evdeki halka ikram edilir. Lokmalar, eğer iyi yapılmışsa evdekiler tarafından beğenilir ve gelinin ne kadar marifetli olduğuna hükmedilir. Kahvaltıdan sonra gelin, çay ve kahve ikram eder. Herkes işine gücüne gitmek için ayrılır, bu arada da gelin kuaföre götürülür. Saçı ve makyajı yapıldıktan sonra onu görmeye gelecek olanları beklemeye koyulur. Öğle saatlerine doğru kız tarafı gelini görmeye gelir.

Ertesi sabah gelin erkenden uyanır. İlk önce evdeki bütün odalara giderek herkesin elini öper. El öpme faslı bittikten sonra sıra avluyu süpürmesine gelir. Yaşlı nineler bu süreçte gelini test ederler. Yere mısır veya buğday taneleri döküp gelinin hareketlerini gözlemlerler. Gelin, mısır veya buğday tanelerini eliyle tek tek toplar ise nimetin kutsallığından anlayan, düşünceli, bereketli birisi olarak görülür. Eliyle değil de süpürgeyle toplarsa mimetin kıymetini bilmeyen, ince düşünceye sahip olmayan birisi olarak nitelendirilir.

Daha sonra komşular amcalardan oluşuyorsa onların da ellerini öpmek için gelirler. Yaşlı olanlardan başlayarak sırayla eller öpülür. Eli öpülen kişi, geline hediye verirdi. Bu hediyeler genelde para olmakla beraber küpe, yüzük, bilezik de verilir.

Resim 16. Gelin El Öperken

Gelin o sabah itibariyle koca evinde çalışmaya başlar ve bu durum eli ayağı tutmayan yaşlı nine oluncaya kadar devam eder (Maxhuni S., 2014).

Sonuç

Yukarıda Kosova Vıçıtırın yöresinin eski evlenme gelenekleri ve düğün âdetleri hakkında bölgede yaşayan yaşlı kimselerden elde edilen veriler ışığında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Veri toplama aşamasında yaşlı amcalarla teyzelerin bile eski âdetleri unuttukları, akıllarında kaldığınca aktarımda bulunmaya çalıştıkları görülmüştür.

Günümüzde düğün âdet ve geleneklerine eskisi kadar önem verilmemektedir. Genç kızlar ve delikanlılar eşlerini kendileri seçtikleri gibi, çoğu zaman geleneksel uygulamalara yer veren törenlere gerek duymadan sade bir şekilde evlenip, kendi aralarında kutlamaktadırlar. Vıçıtırın'daki evlenme ve düğüne bağlı eski adetler, büyük oranda unutulmuştur. Vıçıtırın'daki geleneksel düğünlerle evlenme âdetlerinin yerini batı usulü düğünler ve âdetler, başka bir deyişle modern uygulamalar almıştır. Bu nedenledir ki, bölgede yaşayan Müslüman Türklerin düğünleri ile diğer dinlerden olan insanların düğünleri arasında dini nikah dışında pek bir fark kalmamıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar:

- Evliya Çelebi (2001). *Evliya Çelebi seyahatnamesi V. Kitap*. (Y. Dağlı, S. A. Kahraman ve İ. Sezgin, Haz.). İstanbul: YKY.
- VİRMİÇA, R. (2008). *Kosova'da tarih, kültür, gelenek ve göreneklerimiz*. Prizren: Türk Araştırmacılar Derneği.

Sözlü Kaynaklar:

- BALİNCA, Z. (2014). 61 yaşında İlkokul mezunu, aşçı, 5 çocuk babası, Vıçıtırın'da yaşıyor.
- BEQİRİ, N. (2014). 62 yaşında, Lise mezunu, ev kadını, 3 çocuk annesi, Vıçıtırın'da yaşıyor.
- KAJASHİ, İ. (2014). 73 yaşında İlkokul mezunu, ev kadını, 3 çocuk annesi, Vıçıtırın'da yaşıyor.
- MAXHUNI, S. (2014). 71 yaşında, Üniversite mezunu, emekli öğretmen, 3 çocuk babası, Vıçıtırın'da yaşıyor.
- MAXHUNI, Z. (2014). 68 yaşında, Üniversite mezunu, emekli öğretmen, 3 çocuk babası, Vıçıtırın'da yaşıyor.
- SUNGUR MRİPA, B. (2014). 68 yaşında, İlkokul mezunu, ev kadını, 4 çocuk annesi, Mitroviça'da yaşıyor.
- Not: Türküler ve resimler, Abdullah Sungur ve İsmet Bölükemini tarafından derlenmiştir

ÖZET

VIÇITIRIN EVLENME TÖRENLERİ VE DÜĞÜN ÂDETLERİ

Yazılmayan hiçbir bilginin yaşama garantisi yoktur. Yazmak, korumak ve korunmaktır. Yazma zahmetine katlanmayan toplumları, pek zahmetli bir gelecek beklemektedir.

Viçitırın, Kosova Cumhuriyet'inin kuzeyinde bulunan küçük bir kasabadır. Bugüne kadar Viçitırın halkı, her türlü cefaya, sıkıntıya ve yokluğa rağmen ecdadının eski düğün adetlerini, şarkılarını, türkülerini, ilahilerini, ağıtlarını, ninilerini, masallarını az çok koruyarak nesilden nesile aktarabilmiş, bu topraklarda özünü hala yitirmemiş, milli manevi değerlerini canlı bir şekilde muhafaza edebilmişse, devraldığı mirasını yazıya geçirebilmesinin bundaki büyük katkısı göz ardı edilmemelidir. Ebediyyen var olmak, kimliği korumak ve devam ettirmek için de maziye kayıt altına almak ve yeni nesillere aktarmak gereklidir. Bu yazının amacı, Viçitırın'ın kaybolmakta olan düğün adetlerini tespit ederek yayınlamak ve kaybolmaktan kurtarmaktır. Makalede, Viçitırın evlenme ve düğün adetleri, kız isteme ve söz kesmeden başlanarak gerdekten çıkarma ve gelin görmeye kadar sıralı bir şekilde ele alınıp incelenmiştir. Büyük oranda yaşlı ilerlemiş sözlü kaynaklardan elde edilen veriler üzerine kurulan çalışma ile Viçitırın bölgesindeki evlenme ve düğüne bağlı eski âdetlerin büyük oranda unutulmuş olduğu tespit edilmiştir. Eski evlenme ve düğün adetlerinin yerini modern uygulamalar almıştır.

Anahtar Kelimeler: evlenme; düğün; Kosova; Viçitırın; âdetler

ABSTRACT

THE CUSTOMS OF WEDDING AND MARRIAGE CEREMONIES IN VUSHTRRI

Unrecorded information does not have the assurance of survival. Writing is preserving and being preserved. The community that does not bother to write will suffer inconvenient future.

Vushtrri is a town in the north of Republic of Kosovo. The residents of Vushtrri have suffered every kind of hardships, misfortunes and poverty. Nonetheless, we have to acknowledge their struggle to preserve their old national spiritual values such as: wedding customs, songs, folk songs, psalms, laments, lullabies, and stories, passing them from generation to generation, with its first verdure, and all under favor of writing this heritage. If we aim perpetuity, maintenance of our identity and the sustainability of the same, we have to record the bygone, hence pass it to posterity. The aim of our study is to publish the withering wedding customs of Vushtrri, thus prevent their loss. This study chronologically analyzed wedding and marriage customs in Vushtrri starting from, asking for the girl's hand in marriage, betrothal, entering the nuptial chamber, up to seeing the bride. Being based on the older oral sources, the study ascertained that the old wedding and marriage customs are substantially forgotten. Consequently modern practices substituted the old wedding and marriage ceremony customs.

Keywords: marriage; wedding ceremony; Kosovo; Vushtrri; customs